

Univerzita Palackého v Olomouci

Pedagogická fakulta

Bakalářská práce

Univerzita Palackého v Olomouci

Pedagogická fakulta

Katedra českého jazyka a literatury

Bakalářská práce

Nikola Popelková

Současná dynamika ve shodě přísudku s několikanásobným
podmětem

Olomouc 2021

vedoucí práce: Mgr. Luboš Veselý, Ph.D.

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně a uvedla v ní všechny použité zdroje a literaturu.

V Olomouci dne 2. 7. 2021

.....

podpis

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala především vedoucímu této bakalářské práce Mgr. Luboši Veselému, Ph.D. za nekonečnou trpělivost a ochotu a rovněž za cenné rady a návrhy, které mi během psaní práce poskytl.

Ráda bych také poděkovala svým přátelům, kteří mi vždy věří a podporují mě až do poslední chvíle.

Obsah

1	Úvod.....	8
	Teoretická část	9
2	Kongruence	9
2.1	Shoda subjekt-predikátová.....	10
2.2	Shoda atribut-nominální	15
2.3	Shoda subjekt/objekt-doplňková.....	16
3	Shoda přísudku s podmětem jednoduchým.....	17
3.1	Podmět v čísle jednotném	17
3.1.1	Podmět rodu mužského, ženského a středního	17
3.2	Podmět v čísle množném	18
3.2.1	Podmět rodu mužského životného	18
3.2.1.1	Dvojí skloňování v čísle množném bez významového rozlišení	18
3.2.1.2	Významově odlišné dvojí skloňování v množném čísle.....	19
3.2.1.3	Shoda pro substantiva <i>rodiče, lidičky, koně</i>	20
3.2.2	Podmět rodu mužského neživotného, ženského a středního.....	20
3.2.3	Podmět a doplněk.....	21
4	Shoda přísudku s podmětem několikanásobným	22
4.1	Podmět předchází přísudku.....	22
4.1.1	Několikanásobný podmět je složen ze jmen v jednotném čísle.....	22
4.1.2	Několikanásobný podmět je složen ze jmen v množném čísle.....	23
4.1.3	Několikanásobný podmět je složen ze jmen v různém čísle.....	23
4.2	Podmětu předchází přísudek.....	24
4.2.1	Několikanásobný podmět obsahuje jméno rodu mužského životného	24
4.2.2	Několikanásobný podmět neobsahuje jméno rodu mužského životného	25
4.3	Několikanásobný podmět obsahuje předložku „s“	26
4.3.1	Přísudek se nachází za několikanásobným podmětem	26

4.3.2	Přísudek se nachází před několikanásobným podmětem.....	26
4.4	Několikanásobný podmět a několikanásobný přívlastek.....	27
5	Složitější případy shody přísudku s podmětem.....	28
5.1	Podmět nevyjádřený	28
5.1.1	Autorský plurál	28
5.1.2	Typ <i>Děvčata, snad jste se na nás nezlobil-y/-a?</i>	29
5.1.3	Shoda řízena výrazem v předcházející větě	29
5.2	Bezrodé zájmeno, gramatická shoda a shoda podle smyslu	29
5.3	Shoda u názvů společností a značek výrobků.....	30
5.4	Shoda u názvů obchodních řetězců a iniciálových zkratk	31
5.5	Typ <i>Jeho Výsost a hrabata a knížata</i>	31
5.6	Podmět všeobecný a typ <i>Davy lidí</i>	32
5.7	Shoda u číselných výrazů	33
5.8	Shoda ve větách s přístavkem.....	33
5.9	Shoda s abstraktními jmény v několikanásobném podmětu	34
	Praktická část	35
	Přísudek ve tvaru singuláru	35
	Přísudek ve tvaru plurálu	39
6	Závěr.....	41
	Seznam použitých zdrojů a literatury	42

Anotace

Tato bakalářská práce se zabývá jednotlivými typy shody přísudku s podmětem. Jednotlivé kapitoly jsou zaměřeny na shodu obecně, následuje kapitola o shodě přísudku s podmětem jednoduchým, několikanásobným a nechybí ani kapitola o složitějších případech v rámci shody. Ve všech kapitolách jsou obsaženy jednotlivé podtypy a vysvětlena pravidla, podle kterých je nutno shodu přísudku s podmětem řídit. Nechybí ani názorné a praktické příklady ukázkových vět. Praktická část obsahuje 15 autentických příkladů, u nichž je špatně užitá shoda přísudku s podmětem obsahujícím pouze abstraktní podstatná jména. Všechny tyto příklady jsou krátce okomentovány a obsahují zamyšlení, proč k tomuto chybnému užití došlo.

Klíčová slova: shoda, podmět, přísudek, shoda přísudku s podmětem, rod mužský, rod ženský, rod střední, jednotné číslo, množné číslo

Annotation

This bachelor thesis deals with the types of congruence of the predicate with subject. Individual chapters deal with congruence in general, the following chapter is about agreement of the predicate with simple subject, multiple subject and there is also the chapter about more difficult cases of congruence. All chapters contains individual subtypes of congruence and all of the rules with which we have to keep are explained there. There are also illustrative and practical examples of sample sentences. Practical part contains 15 authentic examples with misuse of congruence, which contains abstract nouns only. All of these examples are shortly commented and they contain a reflection about why they were misuse.

Keywords: congruence, subject, predicate, congruence of the predicate with subject, masculine, feminine, neuter, singular, plural

1 Úvod

Tato bakalářská práce se bude ve své teoretické části zabývat jednotlivými typy shody přísudku s podmínkou, a to jak v rámci shody s podmínkou jednoduchým, tak s podmínkou několikanásobným a nastíněny budou také některé složitější případy kongruence.

Shoda přísudku s podmínkou jakožto součást spisovného českého jazyka, patří dle mého názoru mezi ty méně oblíbené jevy. Často se setkáváme s takovým užitím některého typu shody, nad kterým nám zůstává rozum stát a nezbyvá nám než si klást otázku, zda dotyčný opravdu předpokládá, že je toto užití opravdu správné, nebo zda nad ním vůbec nepřemýšlel a výsledná podoba pro něj není důležitá. Tyto případy lze asi nejčastěji zaznamenat například na sociálních sítích, a to především v komentářových sekcích pod příspěvky nejrůznějších stránek, kdy bývá většinou porušena i samotná shoda přísudku s podmínkou jednoduchým.

Přitom je to právě tento typ shody – shoda přísudku s podmínkou jednoduchým, který se v této oblasti začínáme v hodinách českého jazyka na 1. stupni základní školy učit jako první a shoda přísudku s podmínkou několikanásobným či jiné složitější případy přichází na řadu až později.

Ačkoliv se nám to nemusí na první pohled zdát, téma shody přísudku s podmínkou je opravdu velmi rozsáhlé a ať už se budeme bavit o kongruenci v souvislosti s podmínkou jednoduchým nebo několikanásobným, obě tyto skupiny obsahují opravdu velké množství nejrůznějších podtypů a pravidel pro to, jak výslednou shodu zapsat pravopisně správně. V následujících kapitolách budou všechny tyto typy představeny. Výjimku tvoří pouze kapitola s názvem *Složitější případy shody přísudku s podmínkou*, poněvadž tato oblast zahrnuje skutečně velké množství typů kongruence a pro potřeby této bakalářské práce jsou tak popsány pouze nejčastěji využívané a typické případy.

V některých případech skutečně není jednoduché rychle si vybavit, jakou koncovku použít, abychom shodu zapsali či vyřkli správně, ovšem při neformálních konverzácích na chatech různých platforem či neformálním hovoru mezi přáteli to nejspíše nemusí představovat až tak závažný problém. Pokud se však jedná o formální mluvený či především psaný projev, je nutné a žádoucí, stejně jako u všech dalších jevů, tuto problematiku pečlivě vnímat a dávat si na správné tvary koncovek dobrý pozor.

Teoretická část

2 Kongruence

Jako kongruenci neboli shodu označujeme syntaktickou operaci, která se projeví při sjednocení hodnot některých morfologických kategorií mezi takovými výrazy, jež vnímáme jako součást určité syntaktické konstrukce. V českém jazyce takovou pragmatickou shodu běžně označujeme jako shodu podle formy, kterou následně můžeme uplatnit ve třech hlavních typech konstrukcí – v konstrukci a) „podmět-přísudek“, b) „atribut adjektivní/zájmený-jméno“ a c) „podmět/předmět-doplněk“.¹

U některých dalších seskupení uplatňujeme částečnou shodu, a to například ve vztazích „hlava-relativum“, kde nacházíme shodu jak v rodě, tak v čísle, nikoliv však v pádu nebo „jméno-jméno“, v takovém případě lze někdy nalézt shodu v pádu a v čísle, nenalezneme ji ale v rodě. V zásadě však nerozlišujeme tři typy kongruence, ale pouze dva, a to v případech konstrukcí „podmět-přísudek“ a „atribut adjektivní/zájmený-jméno“. Jiné případy lze pokládat pouze za jejich varianty. Obecně, avšak velmi nepřesně pak můžeme říci, že o shodě mluvíme v takových případech, kdy gramatické rysy jména – osoba, číslo, rod, životnost – ukazují toto jméno na jiném členu. Jméno i člen se pak nachází v syntakticky definované konfiguraci a to, jaké z rysů tento člen vykazuje, je závislé na morfologických možnostech tohoto členu. Těmito možnostmi jsou například finitní tvary sloves, a to jak lexikálních, tak pomocných, které disponují koncovkami nesoucími rysy osoby a čísla (*já vaří-m, ty vaří-š, my vaří-me, já by-ch vařila*). Dále sem lze zařadit rovněž tvary sloves participiálních, která obsahují nominální koncovky, jež nesou rysy jako je rod, číslo a pád.²

Svou unikátní shodu mají také přechodníky, a to díky tomu, že nám jednak ukazují rysy jména, které lze slovně vyjádřit pouze jako podmět věty, přičemž jejím přísudkem pak je jiné sloveso, jednak se v souvislosti s nimi bavíme o tom, že disponují takovými koncovkami, jaké se v jiných případech, než v případě přechodníků nevyskytují. Jejich specifičnost lze doložit i tím, že vyjadřují shodu jak pro rysy rodu mužského, ženského a středního v čísle jednotném, tak i pro všechny tyto rody v čísle množném.³

¹ PANEVOVÁ, J., PETKEVIČ, V., KARLÍK, P. (1), KUČEROVÁ, I. (2): SHODA. In: Petr Karlík, Marek Nekula, Jana Pleskalová (eds.), CzechEncy – Nový encyklopedický slovník češtiny. [online]. [cit. 2021-5-25]. Dostupné z: <https://www.czechency.org/slovník/SHODA>.

² Tamtéž.

³ Tamtéž.

2.1 Shoda subjekt-predikátová

Shoda subjekt-predikátová je vyjadřována různými způsoby. V české lingvistice ji pokládáme za formální projev sounáležitosti podmětu a přísudku, která vyjadřuje zvláštní syntaktický vztah neboli predikaci. V souvislosti s valenční gramatikou ji pak vnímáme jako vyjádření vztahu jednoho z valenčních členů, a to podmětu k přísudku. V ostatních případech a na základě závislostní syntaxe ji pokládáme za způsob, kterým vyjadřujeme syntaktické závislosti přísudku na podmětu.⁴

Podmětem (subjektem) rozumíme takový větný člen, který zaujímá levovalenční syntaktickou pozici a ptáme se na něj pádovými otázkami „kdo“ nebo „co“. Tvořen může být různými slovními druhy, mezi které patří v první řadě samozřejmě podstatné jméno. *Podstatná jména označují jevy skutečnosti jako samostatná, zřetelně vydělená a vyhraněná fakta. Označují osoby, živočichy, věci a substančně pojaté vlastnosti děje.*⁵ Dále to pak může být jméno přídavné, zájmeno, číslovka, infinitiv slovesa či neohebný slovní druh. Tento člen má v rámci hierarchie valenčních pozic nejzávažnější postavení, což se mimo jiné promítá do situace, kdy přísudkový výraz přebere určité z morfologických kategorií výrazu v pozici podmětu, čímž vznikne jev shody přísudku s podmětem.⁶

Naproti tomu přísudek (predikát) obohacuje subjekt o informaci kdo nebo co něco dělá, případně je podmětu přisuzována nějaká vlastnost, změna nebo stav a mimo jiné může predikát rovněž vyjadřovat vztah někoho či něčeho k někomu či něčemu druhému.⁷ Přísudek může být tvořen buď samostatným slovesem, slovesem a podstatným jménem, slovesem a přídavným jménem. Slovesa plní různé pomocné funkce, a proto je rozlišujeme na plnovýznamová a pomocná.⁸ Predikát může být dále vyjádřen citoslovcem či podstatným jménem. Rozlišovat můžeme přísudek holý, rozvitý a několikanásobný či slovesný, jmenný se sponou nebo jmenný beze spony.

⁴ PANEVOVÁ, J., PETKEVIČ, V., KARLÍK, P. (1), KUČEROVÁ, I. (2): SHODA. In: Petr Karlík, Marek Nekula, Jana Pleskalová (eds.), CzechEncy – Nový encyklopedický slovník češtiny. [online]. [cit. 2021-5-25]. Dostupné z: <https://www.czechency.org/slovník/SHODA>.

⁵ HÖFLEROVÁ, Eva. *Průvodce tvaroslovím současné češtiny*. Vydání třetí, opravené a doplněné. Odry: Vade Mecum Bohemiae, 2019. ISBN 978-80-86041-46-9, s. 47.

⁶ GREPL, Miroslav, KARLÍK, Petr, Marek NEKULA a Zdenka RUSÍNOVÁ, ed. *Příruční mluvnice češtiny*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2008. ISBN 978-80-7106-980-5, s. 410.

⁷ Tamtéž, s. 396.

⁸ BRABCOVÁ, Radoslava. *Pravopis a tvarosloví: v čem často chybujeme*. Dobřichovice: KAVA-PECH, 2010. ISBN 978-80-87169-17-9, s. 59.

V subjekt-predikátových konstrukcích jsou přísudkem přejímány takové rysy, které se nachází v podmětu, ať už je vyjádřen podstatným jménem nebo zájmenem či je slovně nevyjádřený, ale vyrozumívány. V případě, že je podmět substantivní, finitní tvary slovesa ukazují kongruenci v osobě, a to vždy ve 3., a dále v čísle. Opisné tvary slovesa pak vykazují shodu v rodě a čísle. O kongruenci v rodě, pádu a čísle hovoříme rovněž mezi podmětem a jmennou částí přísudku, který je vyjádřen -n/-t-ovým participiem nebo adjektivy. Alternativně lze tuto formu vysvětlit také tak, že jsou tyto participia či přídavná jména založena ne na shodě typu „podmět-přísudek“, ale na kongruenci typu „atribut-jméno“. V tomto případě hodnotíme participium nebo adjektivum jako doplněk jména, jež je nevyjádřeno, a které je identické se jménem subjektivním. Podporu pro tyto případy můžeme nalézt v takových konstrukcích, kde po sponě být následuje podstatné jméno, pro které není nutná shoda rodu s podmětem a je pouze obvyklá. Dále není nutná ani kongruence v čísle, a to z toho důvodu, že pokud je jedno ze jmen v čísle jednotném a druhé v čísle množném, kongruence je určena tím z nich, které je v čísle množném, aniž bychom se museli ohlížet na to, jestli je toto jméno podmětem.⁹

Výše uvedené případy tohoto typu kongruence jsou naprosto běžnými a základními a jako rodilým mluvčím nám tak nečiní žádné problémy. Výjimkou je snad jen shoda s podmětem, jenž nese rysy množného čísla v rodě středním, např. ve větě: Děvčata se učil-a / jsou hezk-á a podobných. Tyto případy pak řadíme mezi kodifikované výrazy, na rozdíl od tvarů učil-y / hezk-ý či hezk-é, s nimiž se často setkáváme především v různých oblastech Čech a Moravy. Naučit se však rovněž musíme také pravopis v -l-ovém přičestí, která se shoduje s podmětem v čísle množném, typicky například muži doufal-i / ženy doufal-y. Zaznamenáváme však situace, kdy je shoda na základě sdílených gramatických rysů v některých případech v rozporu s tím, jaký význam substantivum nese.¹⁰

V Pravidlech českého pravopisu z roku 1993 nalezneme informaci, že oslovení neboli vokativ a přísudek, který ve větě za tímto vokativem následuje, se obecně shodují v rodě a čísle. To ale nelze říci o indikativu neboli běžném reálném sdělení a kondicionálu a pouze z části lze toto vztáhnout na rozkazovací způsob vzhledem k tomu, že kongruence v čísle a osobě je shodou totální, pokud má imperativ formu 2. osoby singuláru. V případě, kdy má imperativ formu 1. osoby čísla jednotného či 2. osoby čísla množného, označujeme ho za inkluzivní.

⁹ PANEVOVÁ, J., PETKEVIČ, V., KARLÍK, P. (1), KUČEROVÁ, I. (2): SHODA. In: Petr Karlík, Marek Nekula, Jana Pleskalová (eds.), CzechEncy – Nový encyklopedický slovník češtiny. [online]. [cit. 2021-5-25]. Dostupné z: <https://www.czechency.org/slovník/SHODA..>

¹⁰ Tamtéž.

Jde tedy o jev, který lze určit jako shodu subjekt-predikátovou, jež odráží specifickou strukturu rysů jak osobních zájmen a rozkazovacího způsobu, tak i syntax vokativu.¹¹

Pokud se v podmětu nachází infinitivní skupina či vedlejší věta spojková neboli klauze, pak je určitý tvar slovesa v přísudku ve formě 3. osoby jednotného čísla a nefinitní či jmenná část přísudku má formu 1. pádu čísla jednotného ve středním rodě. Analýzu takového případu vnímáme na základě různých koncepcí různě. V deskriptivních gramatikách se setkáme s výkladem, kdy jsou kategorie shody neutralizovány nebo jsou zde použity takové výchozí normy, které obsahují nepříznačové rysy shodových kategorií. Ty jsou užity v případě, kdy subjekt nemá shodové rysy v osobě, čísle a rodu. Výhodu této analýzy spatřujeme především na základě toho, že přirozeně vysvětluje formu přísudku, jenž užíváme například ve větách typu *Prší-Ø/Pršel-o x Prší-m*. Naopak gramatiky generativní obsahují rozličné varianty výkladu kongruence konkrétně například na základě expletivního podmětu, který v českém jazyce lze vyjádřit slovně zájmenem *ono* a pouze příznakově.¹²

Vedlejší věta podmětová, jíž uvozujeme vztažným zájmenem, dodává shodě přísudku hlavní věty takové rysy, jaké má vztažné zájmeno: *Kdo se nebál, mohl jít do lesa; Co Popelka nepřebrala, s tím pomohl-i holoubci; Která byla pravá, snažil se zjistit pozdě*. Shodu přísudku věty vztažné pak regulujeme pravidly shody subjekt-predikátové pro *kdo* a *co*: *Kdo se nebál-Ø, mohl chodit do lesa; Koho Eva neznal-a, ten na oslavu nebyl zván*.¹³

V souvislosti s výše zmíněnými případy dále hovoříme o tzv. větě bez hlavy, v klasické české jazykovědě se však tento termín neužívá a je pouze překladem termínu běžného v mezinárodní jazykovědě – *free relative clauses/free relatives/headless relative clauses/headless relatives*, které mají tyto věty vztažné odlišit od tzv. vztažných vět s hlavou/*headed relative clauses/relatives*, jež patří mezi nejznámější typ vztažných vět. Ve větách vedlejších bez hlavy jsou využívána nejen vztažná zájmena (*kdo*, *co*), ale také vztažná zájmenná příslovce (*kde*, *kudy*, *kam*, *odkud*, *kdy*, *kdy*, *dokdy*, *odkdy*, *jak*, *kolik*) a na základě toho, s jakým slovním druhem pracují, jsou pak ve školních gramatikách rozlišovány vztažné věty vedlejší substantivní a vztažné věty vedlejší adverbialní. Naproti těmto případům ale existuje také řada takových variant shody podmětu

¹¹ PANEVOVÁ, J., PETKEVIČ, V., KARLÍK, P. (1), KUČEROVÁ, I. (2): SHODA. In: Petr Karlík, Marek Nekula, Jana Pleskalová (eds.), *CzechEncy – Nový encyklopedický slovník češtiny*. [online]. [cit. 2021-5-25]. Dostupné z: <https://www.czechency.org/slovník/SHODA>.

¹² Tamtéž.

¹³ Tamtéž.

a přísudku, které jsou uplatňovány, pokud je podmět několikanásobný, apoziční, zájmenný nebo numerativní.¹⁴

V případě několikanásobného podmětu uplatňujeme různá pravidla o hierarchii rodů podle toho, jakou pozici podmět před nebo za přísudkem zaujímá. V této hierarchii zastává nejvyšší místo rod mužský životný, dále na stejné úrovni následuje rod mužský neživotný a rod ženský a na poslední příčce stojí rod střední. V případě, kdy se v několikanásobném podmětu koordinují střední rody, a pokud je minimálně jedno z nich v jednotném čísle, přísudek má shodu jako v případě rodu ženského. To, jakou pozici podmět má a jestli stojí před nebo za přísudkem, následně ovlivňuje také shodu v čísle.¹⁵

Několikanásobný podmět můžeme mimo jiné interpretovat dvojím způsobem a rozdělit ho na kolektivní a distributivní. Pokud jako příklad uvedeme větu: *Jana a Eva vařily oběd*, pak můžeme vzhledem ke kolektivnímu několikanásobnému podmětu hovořit o tom, že Jana a Eva vařily obě současně jeden a ten samý oběd, vzhledem k distributivnímu několikanásobnému podmětu však tuto větu chápeme tím způsobem, že Jana a Eva buď vařily každá jindy nebo zároveň jeden a ten samý oběd, nebo že vařily každá jindy jeden a ten samý nebo jiný oběd. V souvislosti s touto situací dochází k efektu disambiguace neboli omezení významu na druhý z výše uvedených případů, který má tzv. komutativní konstrukce. To znamená, že pokud se jméno nachází v 1. pádě čísla jednotného, pak má přísudek tzv. komutativní shodu plurálovou a větu vytvoříme následujícím způsobem: *Jana s Evou vařily oběd*.¹⁶

Podmět, který je tvořen pomocí přístavkové konstrukce, má situaci shody jen velmi složitou, což můžeme doložit například na větě: *Vrchol předávání cen, promítání vítězného snímku, byl-Ø očekávan-Ø / byl-o očekávan-o s velkým vzrušením x Vrchol předávání cen, promítání vítězného snímku, se uskutečnil-Ø/-o za účasti všech aktérů*.¹⁷

Pokud jde o kongruenci přísudku s podmětem zájmenným, ta vykazuje „pravidelné“ sdílení rysů a její specifčnost plyne ze specifické struktury rysů u různých zájmen. Zájmena,

¹⁴ KARLÍK, P. (1–3), ŠIMÍK, R. (4): VZTAŽNÁ VĚTA BEZ HLAVY. In: Petr Karlík, Marek Nekula, Jana Pleskalová (eds.), CzechEncy-Nový encyklopedický slovník češtiny. [online]. [cit. 2021-5-25]. Dostupné z: [https://www.czechency.org/slovník/VZTAŽNÁ VĚTA BEZ HLAVY](https://www.czechency.org/slovník/VZTAŽNÁ_VĚTA_BEZ_HLAVY).

¹⁵ KARLÍK, P. (1–3), ŠIMÍK, R. (4): VZTAŽNÁ VĚTA BEZ HLAVY. In: Petr Karlík, Marek Nekula, Jana Pleskalová (eds.), CzechEncy-Nový encyklopedický slovník češtiny. [online]. [cit. 2021-5-25]. Dostupné z: [https://www.czechency.org/slovník/VZTAŽNÁ VĚTA BEZ HLAVY](https://www.czechency.org/slovník/VZTAŽNÁ_VĚTA_BEZ_HLAVY).

¹⁶ Tamtéž.

¹⁷ PANEVOVÁ, J., PETKEVIČ, V., KARLÍK, P. (1), KUČEROVÁ, I. (2): SHODA. In: Petr Karlík, Marek Nekula, Jana Pleskalová (eds.), CzechEncy – Nový encyklopedický slovník češtiny. [online]. [cit. 2021-5-25]. Dostupné z: <https://www.czechency.org/slovník/SHODA>.

kteřá řadíme mezi osobní, obsahují inherentní rys osoby – 1. osoba: *já, my*, 2. osoba: *ty, vy*, 3. osoba: *on-*, zájmena s rysem 1. a 2. osoby pak rovněž inherentní rys čísla – jednotné číslo: *já, ty* a množné číslo: *my, vy*. Na základě zájmena, které nese rys 3. osoby, je vyjádřen rys čísla jako jeden z rysů, jež se vyjadřují koncovkou – číslo jednotné: *on-Ø/-a/-o*, číslo množné: *on-i/-y/-a*. Podle pohlaví referentu získávají rod zájmena s rysem 1. a 2. osoby rod, ten se však neprojevuje na jejich formě, ale na adjektivu či participiu, a to jak v relaci shody s podmětem několikanásobným a apozičním, tak zájmenným. Tato zájmena s rysem 3. osoby vyjadřují rys rodu jako jeden z takových rysů, jaké jsou vyjadřovány koncovkou – rod mužský: *on-Ø/-i*, rod ženský: *on-a/y*, rod střední: *on-o/a*, přičemž kongruence je pravidelná.¹⁸

Za zmínku mimo jiné stojí také fakt, že u 2. osoby osobních zájmen existuje zdvořilostní forma shody, a to vykání. V takových případech má pro podmět s rysem jednotného čísla finitní přísudek formu čísla množného: *Pane, vrátí-te mi tu knihu?* Naproti tomu přísudek, který má finitní a infinitní část, má ve své infinitní části formu čísla jednotného: *Pane, byl-Ø bys-te tak laskav-ý a vrátil-Ø bys-te mi tu knihu?*¹⁹

Zájmeno *kdo* a další taková zájmena, která *kdo* ve své struktuře obsahují, je vzhledem k rodu základní shodou, jež je vyjádřena formou mužského životného rodu, vzhledem k osobě a číslu nastává základní shoda ve 3. osobě čísla jednotného, možná však je rovněž forma vyjádřena 2. osobou. U vykání platí vyjádření shody formou 2. osoby čísla množného finitního slovesa a zároveň formou čísla jednotného mužského životného rodu formou participia či adjektiva. Na druhou stranu u zájmena *co* a zájmen, která *co* ve svých strukturách rovněž obsahují, máme k dispozici pouze kongruenci, jíž je možno vyjádřit formou 3. osoby jednotného čísla rodu středního.²⁰

Pokud dojde k situaci, kdy se v podmětové pozici konstrukce nachází číslovka od pěti výše nebo základní číslovka neurčitého typu, pak má finitní sloveso formu 3. osoby čísla jednotného a verbální participia formu jednotného čísla ve středním rodě. Adjektivním tvarům přiřazujeme formu 2. pádu jednotného čísla ve středním rodě. Analýza tohoto typu shody závisí na analýze syntaktické konstrukce typu šest/několik děvčat. U klasické gramatiky se setkáme s tím, že tuto formu analyzuje jako shodu přísudku s číslovkovými výrazy, jež jsou vnímány jako jednotné číslo středního rodu nebo jako formu inkongruentní, s níž se můžeme setkat

¹⁸ PANEVOVÁ, J., PETKEVIČ, V., KARLÍK, P. (1), KUČEROVÁ, I. (2): SHODA. In: Petr Karlík, Marek Nekula, Jana Pleskalová (eds.), CzechEncy – Nový encyklopedický slovník češtiny. [online]. [cit. 2021-5-25]. Dostupné z: <https://www.czechency.org/slovník/SHODA>.

¹⁹ Tamtéž.

²⁰ Tamtéž.

například také v konstrukcích s genitivem záporovým: *Nebylo knih*. V takovém případě jde o koncepci akceptující numerativ a pokládající za tzv. holý subjekt podstatné jméno.²¹

V případě, kdy je v podmětové pozici konstrukce číslovka, která obsahuje základní číslovku dva, tři či čtyři, pak je možné, aby měl přísudek shodu s podstatným jménem: *Dvacet čtyři dívky odešl-y* či může nést rovněž shodu podle modelu *Čtyři dívky odešly*, a to inkongruentní formou *Dvacet čtyři dívek odešl-o*. Pokud bychom však užili číslovku ve tvaru čtyřadvacet, pak je přípustný pouze přísudkový tvar inkongruentní: *Čtyřadvacet dívek odešl-o*.²²

2.2 Shoda atribut-nominální

V konstrukcích, které označujeme jako typ „premodifikátor-jméno“, tento premodifikátor, kterým jsou typicky například přídavná jména, zájmena či číslovky s adjektivní flexí, přejímá rysy jako je rod, životnost u rodu mužského, pád a číslo. Tyto rysy nese jméno, které může být buď vyjádřené, ať už podstatným jménem či zájmenem, nebo slovně nevyjádřené, avšak vyrozumívané. Pro kongruenci zde ale není vůbec podstatná pozice, již premodifikátor zaujímá v povrchové struktuře. U některých cizích a všech zkrácených přídavných jmen dochází k tomu, že shoda v takových případech není vyjádřena koncovkou. V případě rodu u přídavného jména je možné v konstrukci se jménem s rysy 1. pádu nebo 5. pádu jednotného čísla mužského životného rodu porušit shodu tím, že užijeme koncovku rodu ženského deklinačního typu „žena“, které je běžné analyzováno a přisuzováno signálu emocionality: *ten zlobivý hoch* → *ten hoch zlobivá*, *ty neposlušný chlapče* → *ty chlapče neposlušná*.²³

V konstrukcích se zájmeny jsou přídavná jména, která jsou s konkrétním typem zájmen kombinovatelná, v povrchové syntaxi v postpozici, shoda je ale dána stejně jako v případě shody subjekt-predikátové.²⁴

Přídavná jména a zájmena, která obsahují adjektivní flexi rozvíjející taková substantiva, která mají duálové koncovky, obsahují v 7. pádě množného čísla specifický tvar pro vyjádření

²¹ PANEVOVÁ, J., PETKEVIČ, V., KARLÍK, P. (1), KUČEROVÁ, I. (2): SHODA. In: Petr Karlík, Marek Nekula, Jana Pleskalová (eds.), *CzechEncy – Nový encyklopedický slovník češtiny*. [online]. [cit. 2021-5-25]. Dostupné z: <https://www.czechency.org/slovník/SHODA>.

²² Tamtéž.

²³ Tamtéž.

²⁴ Tamtéž.

kongruence s tvarem podstatného jména původně duálovým: *těma krásnýma očima / dlouhýma nohama*.²⁵

2.3 Shoda subjekt/objekt-doplňková

V konstrukcích tohoto typu s doplňkem se tento doplněk shoduje se jménem v pozici podmětu či předmětu. Je možné, aby se doplněk adjektivní shodoval jak s podmětem, tak i předmětem, doplněk přechodníkový se ale může shodovat pouze se subjektem.²⁶

²⁵ PANEVOVÁ, J., PETKEVIČ, V., KARLÍK, P. (1), KUČEROVÁ, I. (2): SHODA. In: Petr Karlík, Marek Nekula, Jana Pleskalová (eds.), CzechEncy – Nový encyklopedický slovník češtiny. [online]. [cit. 2021-5-25]. Dostupné z: <https://www.czechency.org/slovník/SHODA>.

²⁶ Tamtéž.

3 Shoda přísudku s podmětem jednoduchým

Ačkoliv si v první řadě pod pojmem shoda přísudku s podmětem nejspíše představíme to, že se musí shodovat slovesné tvary v přísudku, existují však i jiné případy, kdy je shoda nutná. V této souvislosti tedy dále mluvíme o tom, že je nutné, aby se tvarově shodovala nejen taková přičestí, která označujeme za činná, jako například ve větě *Dívky šl-y do parku společně*, ale i taková, která jsou trpná: *Domácí úkoly nebyly vypracován-y všemi žáky*. Dále je rovněž nutná shoda tvarů přídavných jmen v přísudku: *Dívky byly nesoustředěn-y. Městský úřad je dnes zavřen-ý* a také shoda jména v pozici přívlastků: *Nov-í studenti byli zmateni*. Shoda dále probíhá také ve jmenných tvarech v doplňku: *Děti byly neumyt-y. Rodiče se z práce vrátili vyčerpán-i*.²⁷

3.1 Podmět v čísle jednotném

V případech, kdy se ve shodě přísudku s podmětem objevuje podmět v čísle jednotném, určuje koncovku přísudku rod tohoto podmětu. Zpravidla se však v takových případech chybuje jen velmi málo a ojediněle a o složitějších případech shody přísudku s podmětem bude pojednáno v jedné z následujících kapitol.²⁸

3.1.1 Podmět rodu mužského, ženského a středního

Pokud se podmět nachází v mužském rodě, pak má přísudek nulovou koncovku, a to bez ohledu na to, zda je tento podmět životný či neživotný: *Dědeček nás dnes nenavštívil. Jan byl velmi zklamán. Zámek byl opraven díky pomoci dobrovolníků*.²⁹

Nachází-li se podmět v rodě ženském, tvar jeho přísudku přejímá koncovku *-a*, a to například v následujících větách: *Dívka běžela na autobus. Babička už byla zdáva, úspěšně vyléčena*.³⁰

Třetímu z rodů, rodu střednímu, přiřazujeme na základě shody přísudku s podmětem koncovku *-o*, uvedeno na příkladech: *Štěně radostně skotačil-o. Zvíře v bytě nebylo dovoleno*.³¹

²⁷ Shoda přísudku s podmětem jednoduchým. *Internetová jazyková příručka* [online]. Praha: Ústav pro jazyk český [cit. 2021-5-25]. Dostupné z: <https://prirucka.ujc.cas.cz/?id=600&dotaz=shoda%20p%C5%99%C3%ADsudku%20s%20podm%C4%9Btem%20jednoduch%C3%BDm>.

²⁸ Tamtéž.

²⁹ Tamtéž.

³⁰ Tamtéž.

³¹ Tamtéž.

3.2 Podmět v čísle množném

Je-li podmět ve shodě přísudku s podmětem v čísle množném, rozhoduje o způsobu jeho psaní rod. Pokud je rod mužský, je způsob určení -i/-y vázán také na to, zda je tento rod životný nebo neživotný.³²

3.2.1 Podmět rodu mužského životného

Pokud jako podmět označíme jméno, které je mužského životného rodu a zároveň se nachází v čísle množném, pak v jeho koncovkách přičestí a jmenných tvarů píšeme měkké -i. Tuto situaci můžeme pozorovat například u vět: *Zahraniční reportéři byli ten den vystaveni velkému nebezpečí. Naši sportovci se včerejšího závodu nezúčastnili. Učitelé výkony při první hodině tělesné výchovy neznámkovali. Sousedé se v hospodě scházeli každý pátek.*³³

V souvislosti s mluvnickou shodou nemluvíme o tom, že se řídí přirozeným rodem, vzhledem k tomu, že je řízena rodem gramatickým. Na základě toho pak jména, která skloňujeme podle vzorů životných, jimiž jsou pán, muž, předseda, soudce, obsahují ve svém přísudku koncovku životného mužského rodu -i. To je důvodem toho, proč píšeme: *Sněhuláci zatím neroztáli ani přes vyšší teploty. Vypadalo to, jako by po obloze létali opravdoví draci. Plyšová pejsci nejsou roztomilejší než ti opravdoví.*³⁴

3.2.1.1 Dvojitá skloňování v čísle množném bez významového rozlišení

V některých případech můžeme hovořit o tom, že u některých podstatných jmen rodu mužského v množném čísle je možné, aby byla skloňována jako životná i neživotná, aniž by byla významově rozlišena. Jde například o následující jména: slaneček (mn. č. slanečci i slanečky), uzenáč (mn. č. uzenáči i uzenáče), ledoborec (mn. č. ledoborci a ledoborce), ukazatel (mn. č. ukazatelé i ukazatele). Na základě toho je tedy možná dvojitá shoda, a to s ohledem na to, jestli se rozhodneme v podmětu použít tvar životný či neživotný: *Slanečci dnes nebyli servírováni. x Slanečky nebyly úspěšným chodem. / Uzenáči byli vyprodáni. x Uzenáče chutnaly nejlépe od naší babičky. / Ledoborci byli připraveni vyplout. x Ledoborce ztroskotaly z neznámých příčin. / Ukazatelé byli otočeni nesprávným směrem. x Ukazatele byly mnohými míjeny bez povšimnutí.*³⁵

³² Shoda přísudku s podmětem jednoduchým. *Internetová jazyková příručka* [online]. Praha: Ústav pro jazyk český [cit. 2021-5-25]. Dostupné z: <https://prirucka.ujc.cas.cz/?id=600&dotaz=shoda%20p%C5%99%C3%ADsudku%20s%20podm%C4%9Btem%20jednoduch%C3%BDm>.

³³ Tamtéž.

³⁴ Tamtéž.

³⁵ Tamtéž.

Na tomto místě lze zmínit rovněž shodu podstatného jména den, které sice má v množném čísle tvar slova dni a dny, shoda však nastává je na základě neživotného mužského rodu a bez ohledu na to, zda napíšeme toto slovo ve tvaru s -i nebo -y, bude shoda vždy následující: *Dn-i/-y se nekonečně vlekly*. V minulých dobách bylo u mužských neživotných podstatných jmen možné využití koncovky -ové, dnes však o těchto případech mluvíme pouze z archaického hlediska. Tato koncovka však vyžadovala shodu na základě životného mužského rodu.³⁶

3.2.1.2 Významově odlišné dvojí skloňování v množném čísle

Také u dalších podstatných jmen se můžeme setkat se situací, kdy mají tato jména dva soubory koncovek v jednotném i množném čísle, z toho jeden pro rod mužský životný a druhý pro rod mužský neživotný. Kodifikační příručky sice neuvádějí všechny tyto možnosti, v úzu však můžeme pozorovat jasnou tendenci různé významy jednoho substantiva odlišit pomocí jeho koncovek také ve shodě přísudku s podmínkem.³⁷

Tato situace je patrná například u jména *průvodce*, které může označovat jednak knihu, jednak osobu. Jestliže tedy toto substantivum použijeme ve významu osoby, musíme tomu přizpůsobit jeho koncovku, a to pomocí životného skloňování a shody podle mužského životného rodu: *Nezkušení průvodci neposkytli turistům žádný výklad*. Pokud však toto jméno použijeme ve významu knihy, je dle Slovníku spisovné češtiny možná jak životná, tak neživotná koncovka, samozřejmě za použití příslušné shody plynoucí z tohoto užití: *Starí průvodci neobsahovali tolik zajímavých informací jako nové vydání*. x *Staré průvodce neobsahovaly tolik zajímavých informací jako nové vydání*.³⁸

Není to ale jen podstatné jméno průvodce, které můžeme v rámci této shody zmínit. Mimo jiné sem spadají rovněž taková substantiva jako *veterán* (osoba/automobil), *nosič* (osoba/věc) nebo *vodič* (osoba/věc), atd. Jako příkladové věty lze uvést následující: *Váleční veteráni se po letech shledali se svými rodinami*. x *Cestou na výlet kolem nás projely vzácné veterány*. / *Nosiči žili v bídě a utrpení*. x *Nosiče na autě nebyly z kvalitního a bezpečného*

³⁶ Shoda přísudku s podmínkem jednoduchým. *Internetová jazyková příručka* [online]. Praha: Ústav pro jazyk český [cit. 2021-5-25]. Dostupné z: <https://prirucka.ujc.cas.cz/?id=600&dotaz=shoda%20p%C5%99%C3%ADsudku%20s%20podm%C4%9Btem%20jednoduch%C3%BDm>.

³⁷ Tamtéž.

³⁸ Tamtéž.

*materiálu. / Někteří vodiči neodváděli svou práci svědomitě, a tak byli propuštěni. x Vodiče z nepochopitelného důvodu přestaly přivádět elektrický proud.*³⁹

3.2.1.3 Shoda pro substantiva rodiče, lidičky, koně

Ačkoliv mají výše uvedená substantiva rodiče, lidičky a koně v 1. pádě množného čísla koncovku, která se shoduje se jmény mužského neživotného rodu, přičemž podstatná jména lidičky a koně mají ještě jisté pádové tvary odpovídající jménům rodu ženského, příslušné přísudkové sloveso se v tomto případě nachází v životném tvaru: *Rodiče dnes nebyli unaveni. Mí rodiče mě vždy podporovali. Na oslavu nebyli pozváni všichni lidičky z vesnice. Koně se na dnešních závodech předvedli a pak radostně řehtali.*⁴⁰

Shoda ve tvaru životném však neprobíhá ve všech případech. Pokud totiž substantivem kuň neoznačujeme zvíře jako živou věc, ale naopak věc neživou, která se koni pouze například tvarově podobá, v množném čísle v takovém případě píšeme shodu na základě mužského neživotného rodu: *Dřevěné koně jako houpačky pro děti se již na hřišti nenacházely.*⁴¹

3.2.2 Podmět rodu mužského neživotného, ženského a středního

V případech, kdy se setkáme s větou, jež má podmět v rodě mužském životném, píšeme v koncovce příslušného přísudku -y: *Všechny talíře se rozbily při stěhování. Stoly byly vyrobeny z bukového dřeva. Jihočeské rybníky poskytovaly v parných letních dnech příjemné osvěžení.*⁴²

Pokud se podmět nachází v rodě ženském, pak stejně jako v přechozím případě u podmětu v rodě mužském neživotném píšeme v přísudku koncovku -y: *Pohádky se staly důležitou součástí mého života. Dívky se bály jít pozdě v noci městem samy. Zdravotní sestřičky dnes naočkovaly rekordní množství pacientů. Hvězdy včera v noci zářily obzvlášť jasně.*⁴³

Existují případy, kdy mohou podstatná jména, jako například osobnosti či hvězdy, označovat a zahrnovat jak ženy, tak muže. Rozhodujícím faktorem však zde je gramatický rod, který je ženský, a proto se na koncovce přísudku ani v těchto případech nic nezmění a opět

³⁹ Shoda přísudku s podmětem jednoduchým. *Internetová jazyková příručka* [online]. Praha: Ústav pro jazyk český [cit. 2021-5-25]. Dostupné z: <https://prirucka.ujc.cas.cz/?id=600&dotaz=shoda%20p%C5%99%C3%ADsudku%20s%20podm%C4%9Btem%20jednoduch%C3%BDm>.

⁴⁰ Tamtéž.

⁴¹ Tamtéž.

⁴² Tamtéž.

⁴³ Tamtéž.

ji budeme zapisovat v podobě -y: *Některé známé osobnosti se neprávem označily za influencery. Hvězdy dnešního večera si nevysloužily takový potlesk, v jaký doufaly.*⁴⁴

Na tomto místě lze zmínit rovněž substantivum dítě, které se sice v jednotném čísle nachází v rodě středním, v množném čísle se však transformuje do rodu ženského. Proto je nutné psát v přísudku -y stejně, jako u všech výše zmíněných případů. *Děti poctivě uklidily celý dům.*⁴⁵

Jestliže se podmět nachází ve středním rodě, přísudek bude vyžadovat koncovku -a jako například ve větách: *Štěňata nám rozkousala většinu bot. Centra nebyla vždy tím nejzajímavějším, co mohla města nabídnout. Potvrzení o studiu se vydávala každou středu.*⁴⁶

3.2.3 Podmět a doplněk

Také ve větách, které obsahují doplněk, jenž se vztahuje k podmětu, je pro tvar přísudku směrodatné, v jakém rodě se nachází. Důležitá je rovněž životnost či neživotnost tohoto podmětu. Shodu však nemůžeme řídit doplňkem.⁴⁷

Složitější situace může nastat u vět, které mají nevyjádřený podmět a doplněk, například ve větě: *Jako děti jsme chodili pozdě spát a nechtěli psát úkoly.* Koncovku s -y bychom v tomto případě mohli napsat jen za předpokladu, kdy by bylo na základě kontextu zcela zřetelné, že dětmi byly pouze ženy/dívky, přičemž se i zde shoda řídí podmětem, ne doplňkem.⁴⁸

⁴⁴ Shoda přísudku s podmětem jednoduchým. *Internetová jazyková příručka* [online]. Praha: Ústav pro jazyk český [cit. 2021-5-25]. Dostupné z: <https://prirucka.ujc.cas.cz/?id=600&dotaz=shoda%20p%C5%99%C3%ADsudku%20s%20podm%C4%9Btem%20jednoduch%C3%BDm>.

⁴⁵ Tamtéž.

⁴⁶ Tamtéž.

⁴⁷ Tamtéž.

⁴⁸ Tamtéž.

4.1.2 Několikanásobný podmět je složen ze jmen v množném čísle

Stejně jako v případě předchozí situace, také zde se musíme dále ohlížet na to, zda součástí podmětu je nebo není jméno rodu mužského neživotného, nebo jestli se v něm nachází jména rodu středního. Když tedy budeme hovořit o situaci, kdy se mezi složkami několikanásobného podmětu bude alespoň jedno jméno v rodě mužském životném vyskytovat, budeme jeho tvar psát pomocí koncovky -i, jako například ve větách: *Osličí a hříbátka tvořili významnou součást místní farmy. Mladé herečky a začínající zpěváci zahájili dnešní galavečer netradičním způsobem.*⁵²

Pokud ale naopak nastane situace, kdy se v několikanásobném podmětu jméno rodu mužského životného nenachází, nebo je jeho součástí jméno v rodě ženském, jeho koncovku zapíšeme ve formě -y a jako příklad můžeme uvést věty: *Kolotoč a houpačky se na pouti těšily největší oblibě. Babičky a jejich vnučky absolvovaly přednášku o bezpečnosti. Všechny kraje a zástupkyně velkých firem se sešly na společném jednání.*⁵³

V případě, kdy se k několikanásobnému podmětu nevztahuje ani jedna z výše uvedených situací a všechna jména, která obsahuje, se nachází v rodě středním, píšeme v přísudku koncovku -a: *Auta a kola nesplnila předepsaná pravidla pro povinnou výbavu. Štěňata a kořata vesele dováděla na zahradě za domem. Všechna zkoušení a známkování byla žákům zapsána do školního informačního systému.*⁵⁴

4.1.3 Několikanásobný podmět je složen ze jmen v různém čísle

Jestliže se několikanásobný podmět skládá ze jmen v různém čísle, musíme se dále řídit tím, zda je nebo není jeho součástí jméno v rodě mužském životném či nachází-li se v něm jména rodu středního, přičemž je alespoň jedno z nich v jednotném čísle.⁵⁵

Pokud je tedy součástí několikanásobného podmětu alespoň jedno jméno rodu mužského životného, a to ať v čísle jednotném, nebo množném, jeho koncovku zapíšeme pomocí -i: *Dvojčata a Petr navrhli dobrý program dnešního setkání. Všechny ženy i jediný*

⁵² Shoda přísudku s podmětem několikanásobným. *Internetová jazyková příručka* [online]. Praha: Ústav pro jazyk český [cit. 2021-5-25]. Dostupné z: <https://prirucka.ujc.cas.cz/?id=601&dotaz=shoda%20p%C5%99%C3%ADsudku%20s%20podm%C4%9Btem%20n%C4%9Bkolikan%C3%A1sobn%C3%BDm>.

⁵³ Tamtéž.

⁵⁴ Tamtéž.

⁵⁵ Tamtéž.

*muž v kolektivu jednohlasně odmítli požadavky vedení. Svědci a nevěsta vypadali na svatebních fotografiích nejlépe.*⁵⁶

V takovém případě, kdy několikanásobný podmět neobsahuje podstatné jméno rodu mužského životného, ale naopak jméno rodu mužského životného či substantivum v rodě ženském nebo středním, je nutné přísudek zapsat ve formě *-y*: *Oba domy a přilehlý statek už dávno neměly své majitele. Tužky, pastelky a pera ležely v penále bez ladu a skladu. Procházky a výlety patřily ke každodennímu programu naší dovolené.*⁵⁷

V situacích, kdy se v několikanásobném podmětu objeví více substantiv rodu středního, z nichž je alespoň jedno v jednotném čísle, koncovka přísudku bude zapsána ve formě *-y*: *Štěňata a kotě se staly nejoblíbenějšími členy domácnosti. Včerejší pochybení a jiná zanedbání nebyly u této firmy ničím neobvyklým. Pobřeží a přilehlá stavení tvořily krásnou součást zdejší krajiny.*⁵⁸

4.2 Podmětu předchází přísudek

Mimo případy, kdy podmět přechází přísudku, se běžně setkáváme i se situacemi opačnými – přísudek v nich předchází podmětu. I zde pak samozřejmě platí pravidla, jimiž je potřeba se řídit, abychom shodu zapsali pravopisně správně. V konstrukcích věty, v nichž přísudek přechází podmětu, máme dvě možnosti, jak tuto shodu korigovat. Orientovat se můžeme jednak podle pravidel o přednosti rodů, podobně jako v případě, kdy podmět stojí před přísudkem, jednak nám kongruenci může určovat takové podmětové jméno, které se nachází nejbližší přísudku. To následně rovněž určí rod a číslo přičestí: *Kroužek keramiky dnes navštívila nová dívka a její bratr. Na zahradě dovádělo štěně a mourovatá kočka.* Obě z výše zmíněných pravidel se týkají několikanásobného podmětu v čísle množném, zároveň také několikanásobného podmětu v čísle jednotném a vztahují se rovněž k podmětu, který je složen se jmen v různém čísle.⁵⁹

4.2.1 Několikanásobný podmět obsahuje jméno rodu mužského životného

Pokud se rozhodneme, že se budeme řídit pravidlem o přednosti rodů, pak je nutno mít na paměti, že přednost před všemi ostatními rody má vždy rod mužský životný. Jakmile

⁵⁶ Shoda přísudku s podmětem několikanásobným. *Internetová jazyková příručka* [online]. Praha: Ústav pro jazyk český [cit. 2021-5-25]. Dostupné z: <https://prirucka.ujc.cas.cz/?id=601&dotaz=shoda%20p%C5%99%C3%ADsudku%20s%20podm%C4%9Btem%20n%C4%9Bkolikan%C3%A1sobn%C3%BDm>.

⁵⁷ Tamtéž.

⁵⁸ Tamtéž.

⁵⁹ Tamtéž.

tak alespoň jedno jméno rodu mužského životného tvoří součást několikanásobného podmětu, píšeme koncovku formou -i: *Dnešní premiéru celovečerního filmu shlédli ženy a muži téměř v polovině všech českých domácností. Od problému se distancovali širší vedení i ředitel společnosti. Z oslavy narozenin bez povšimnutí zmizeli sestry Dvořákové a Petr. Nejvyšší příspěvek dostali neziskové organizace a starosta města na obnovu zeleně.*⁶⁰

Jestliže bychom však shodu řídili podle toho, jaké jméno v podmětu je přísudku nejbližší, výše uvedené příkladové věty by se změnilы následujícím způsobem: *Dnešní premiéru celovečerního filmu shlédly ženy a muži téměř v polovině všech českých domácností. Od problému se distancovalo širší vedení i ředitel společnosti. Z oslavy narozenin bez povšimnutí zmizely sestry Dvořákové a Petr. Nejvyšší příspěvek dostaly neziskové organizace a starosta města na obnovu zeleně.*⁶¹

4.2.2 Několikanásobný podmět neobsahuje jméno rodu mužského životného

V případech, kdy součástí několikanásobného podmětu není podstatné jméno mužského životného rodu, ale tvoří ho jména, která jsou v rodě mužském neživotném či ženském, pak mají tyto rody přednost před rodem středním a shodu řídíme jejich pomocí, čemuž bude také odpovídat tvar přísudku, který zapíšeme pomocí -y: *Vánoční program dnes zahájily pěvecké duo a taneční soubor. Doporučenou knihu si přečetly nová hnutí i zastupitelky jednotlivých stran. Za minulého režimu jim chyběly cestování a životní jistoty. V rámci programu obnovy byly opraveny polorozpadlé stavení ze 17. století a mnohé hrady.*⁶²

V případech, kdy se však shodu rozhodneme korigovat podle toho, jaké ze jmen několikanásobném podmětu se nachází nejbližší přísudku, budou mít výše uvedené věty následující podobu: *Vánoční program dnes zahájilo pěvecké duo a taneční soubor. Doporučenou knihu si přečetla nová hnutí i zastupitelky jednotlivých stran. Za minulého režimu jim chybělo cestování a životní jistoty. V rámci programu obnovy bylo opraveno polorozpadlé stavení ze 17. století a mnohé hrady.*⁶³

⁶⁰ Shoda přísudku s podmětem několikanásobným. *Internetová jazyková příručka* [online]. Praha: Ústav pro jazyk český [cit. 2021-5-25]. Dostupné z: <https://prirucka.ujc.cas.cz/?id=601&dotaz=shoda%20p%C5%99%C3%ADsudku%20s%20podm%C4%9Btem%20n%C4%9Bkolikan%C3%A1sobn%C3%BDm>.

⁶¹ Tamtéž.

⁶² Tamtéž.

⁶³ Tamtéž.

4.3 Několikanásobný podmět obsahuje předložku „s“

Nejsou to jen spojky „a“ a „i“, případě čárky, pomocí kterých můžeme jednotlivá jména několikanásobného podmětu spojit. Existuje totiž také zvláštní typ podmětu, který můžeme rozvinout pomocí předložkového tvaru, jenž má význam doprovodu (máma s tátou, herci se zpěvačkami). Ačkoliv jsou si tyto složky několikanásobného podmětu co do významu rovny, vzhledem k formální stránce už o rovnocennosti mluvit nelze a shodu můžeme zapsat dvojitým způsobem, a to buď podle jména, které se nachází v 1. pádě, nebo můžeme tento podmět chápat jako několikanásobný, a v tom případě tedy opět platí pravidla určující přednosti rodů.⁶⁴

4.3.1 Přísudek se nachází za několikanásobným podmětem

Pokud přísudek následuje za několikanásobným podmětem, máme tedy dvě možnosti vyjádření shody. Rozhodneme-li se řídit shodu podle podstatného jména v 1. pádě, budou příkladové věty vypadat například takto: *Babička s dědečkem se vzala před 60 lety. Maminky s tatínky se na dnešní školní besídce postaraly o příjemnou atmosféru. Štěňata se slepicemi rozhrabala téměř celý dvůr.*⁶⁵

Pakliže se ale rozhodneme shodu řídit stejně jako u několikanásobného podmětu, je nutné ji zapsat následujícím způsobem: *Babička s dědečkem se vzali před 60 lety. Maminky s tatínky se na dnešní školní besídce postarali o příjemnou atmosféru. Štěňata se slepicemi rozhrabaly téměř celý dvůr.*⁶⁶

4.3.2 Přísudek se nachází před několikanásobným podmětem

Když nastane situace, kdy se několikanásobný podmět ocitá za přísudkem, musíme se ohlížet na to, jestli jsou podstatná jména v něm obsažená v čísle jednotném či množném a dále také na to, že v některých případech nemusí podstatné jméno s předložkou „s“ být součástí podmětu.⁶⁷

Pokud tedy budeme hovořit o případu, kdy jsou podstatná jména v čísle jednotném a přísudek předchází podmětu, pokládáme za obvyklejší shodu podle toho jména, které je blíže přísudku: *Na zítřejší služební cestu odjela (možno i odjeli) paní Novotná s panem Novákem.*

⁶⁴ Shoda přísudku s podmětem několikanásobným. *Internetová jazyková příručka* [online]. Praha: Ústav pro jazyk český [cit. 2021-5-25]. Dostupné z: <https://prirucka.ujc.cas.cz/?id=601&dotaz=shoda%20p%C5%99%C3%ADsudku%20s%20podm%C4%9Btem%20n%C4%9Bkolikan%C3%A1sobn%C3%BDm>.

⁶⁵ Tamtéž.

⁶⁶ Tamtéž.

⁶⁷ Tamtéž.

*Pod kontroverzní prohlášení se podepsalo (možno i podepsali) obchodní oddělení s asistentem prodeje.*⁶⁸

Ani v případě, kdy jsou podstatná jména několikanásobného podmětu v čísle množném se nic nemění a stejně jako u předchozí situace zde vnímáme jako obvyklejší shodu podle bližšího jména: *Jeho novou knihu ilustrovaly (možno i ilustrovali) přední české ilustrátorky s ilustrátory. V nekonečných kolonách uvízla (možno i uvízly) osobní auta s kamiony.*⁶⁹

Jak již bylo zmíněno výše, existují i případy, kdy podstatné jméno s předložkou „s“ není součástí podmětu, a to za situace, kdy toto jméno v 7. pádě tvoří ve větě příslovečné určení. Tento případ můžeme pozorovat například na větě: *Na začátku sportovního klání atletky s atlety běžely závod na 100 metrů – atletky soupeřily s atlety. x Na začátku sportovního klání atletky s atlety běželi závod na 100 metrů – atletky a atleti závodili společně.*⁷⁰

4.4 Několikanásobný podmět a několikanásobný přívlastek

Mimo všechny uvedené případy se můžeme setkat rovněž se situací, kdy složky několikanásobného podmětu tvoří dvě stejná substantiva, z nichž je každé rozvíjeno jiným přívlastkem shodným (české vydání a slovenské vydání). V takovém případě je pak obvyklé první podstatné jméno vypustit (české a slovenské vydání). Pokud jsou substantiva v jednotném čísle, můžeme využít dvojí shody, a to bez ohledu na pořadí podmětu a přísudku a tvar množného čísla chápeme v těchto případech jako základní. Jde například o věty: *České a slovenské vydání Harryho Pottera se lišily (možno i lišilo) v několika zásadních bodech. Německá a francouzská strana se nedokázaly (možno i nedokázala) dohodnout na vzájemné spolupráci. Obchodní a finanční oddělení souhlasily (možno i souhlasilo) s předběžným návrhem smlouvy.*⁷¹

⁶⁸ Shoda přísudku s podmětem několikanásobným. *Internetová jazyková příručka* [online]. Praha: Ústav pro jazyk český [cit. 2021-5-25]. Dostupné z: <https://prirucka.ujc.cas.cz/?id=601&dotaz=shoda%20p%C5%99%C3%ADsudku%20s%20podm%C4%9Btem%20n%C4%9Bkolikan%C3%A1sobn%C3%BDm>.

⁶⁹ Tamtéž.

⁷⁰ Tamtéž.

⁷¹ Tamtéž.

5 Složitější případy shody přísudku s podmínkem

Ačkoliv na základě předešlých kapitol a podkapitol vidíme, že typů shody přísudku s podmínkem a pravidel pro její řízení je poměrně dost, ani to není všechno. Často se mimo běžnou shodu jednoduchého či několikanásobného podmětu setkáváme také s dalšími složitějšími případy kongruence, a právě o nich bude 4. kapitola s názvem Složitější případy shody přísudku s podmínkem pojednávat.

5.1 Podmět nevyjádřený

Pokud je podmět nevyjádřený, jeho mluvnickou povahu poznáme podle toho, jaký je předcházející slovní kontext, určit ho můžeme rovněž podle situace promluvy. Typicky pokud jde o pouze o ženy, píšeme koncovku pomocí -y, pokud však jde o muže či muže a ženy dohromady, má samozřejmě rod mužský přednost před ženským, a proto napíšeme -i. Typickými příklady, kde se lze setkat s texty, které nevyjádřený podmět obsahují, jsou publicistické nebo odborné články.⁷²

5.1.1 Autorský plurál

S užitím autorského plurálu se můžeme běžně setkat v odborné literatuře, kdy o sobě autor či autorka píše v 1. osobě množného čísla a shoda nastává vždy na základě mužského životného rodu. Napíšeme proto -i: *Tento průběh jsme již popsali v předešlé publikaci... Důraz musíme klást na mnoho faktorů...*⁷³

Autorský plurál řadíme mezi stylistické prostředky, pomocí kterých může autor dát najevo skromnost – tzv. plurál skromnosti: *Na základě tohoto výzkumu se nám podařilo zjistit, že....* Vyjádřit jím ale také může sounáležitost s adresátem takového textu, v tomto případě tento plurál nazýváme jako inkluzivní: *Pokud se podíváme na výše uvedená pravidla....* Svou roli hraje rovněž u definičních procesů, kdy jím je posilována vážnost textu a všeobecná platnost názoru, který je v něm prezentován: *Jako šikanu ve školním prostředí bychom označili jakékoliv chování, kterého se dopustíme za záměrem ublížit, ohrozit nebo zastrašit jiného žáka.*⁷⁴

⁷² Složitější případy shody přísudku s podmínkem. *Internetová jazyková příručka* [online]. Praha: Ústav pro jazyk český [cit. 2021-5-25]. Dostupné z: <https://prirucka.ujc.cas.cz/?id=602>.

⁷³ Tamtéž.

⁷⁴ Tamtéž.

5.1.2 Typ *Děvčata, snad jste se na nás nezlobil-y/-a?*

Pokud se setkáme s větou, v níž se nachází oslovení, které je zapsáno substantivem v 5. pádě množného čísla, a pokud podmět ve větě není vyjádřen, máme dvě možnosti, jak takovou shodu řídit. Ohled můžeme brát jednak na přirozený rod podmětu, jednak na rod podstatného jména v 5. pádě: *Doufám, že jste, děvčata, zvládly (možno i zvládla) úkol bez problémů. Děvčata, snad jste si dnešní setkání nerozmyslely (možno i nerozmyslela)?*⁷⁵

5.1.3 Shoda řízena výrazem v předcházející větě

Jestliže se v aktuální větě nevyskytuje výraz, podle kterého bychom mohli jasně řídit shodu, pak se tato shoda řídí na základě výrazu z předcházející věty: *Jednoho dne byly vykradeny dvě okolné chaty. Druhý den byly vykradeny i ty zbývající. / Žádný z pacientů se ještě nepodrobil kontrole. Žádný z nich tak ještě nesměl odejít domů. / Jana dnes nepřišla do práce, zůstala doma s nemocnou dcerou.* V případech následujících vět někdy také nastává tzv. shoda podle smyslu. O té pojedná jedna z následujících podkapitol.⁷⁶

5.2 Bezrodé zájmeno, gramatická shoda a shoda podle smyslu

Existují také případy, v rámci kterých se ve větách setkáme s tzv. bezrodým zájmenem. Jsou to zájmena, u kterých, jak již plyne z názvu, nemůžeme určit jejich rod a konkrétně se jedná o zájmena *já, ty, my, vy* a *se*. Pokud je tedy jedno takové součástí věty, v koncovce přísudku zapíšeme buď *-i*, nebo *-y*. Závisí to samozřejmě opět na tom, jestli bezrodé zájmeno odkazuje k osobám rodu mužského životného či nikoliv: *My jsme nebyli ti, kdo nesplnili své povinnosti* (pouze muži nebo muži a ženy zároveň). *x Vy jste si po tom všem troufly ukázat se jí na očích?* (*pouze ženy*).⁷⁷

Mezi jeden z dalších typů shody přísudku s podmětem řadíme gramatickou shodu. Pro správné určení kongruence je právě ta důležitou součástí. Pro správné určení je totiž nutné orientovat se nikoliv podle přirozeného, ale podle gramatického rodu subjektu. Ačkoliv tedy slovním spojením *Rychlé šípy* označujeme chlapecké hrdiny, což by nás mohlo vybízet k tomu, abychom v přísudku napsali *-i*, měli bychom shodu řídit spíše podle mužského neživotného podstatného jména, kterým je *šíp*. Podobná situace pak nastává například u shody, jíž řešíme v případě názvů některých skupin české hudební scény. Ve větě: *Tři sestry přijely do Tábora již potřetí během jednoho roku* tak řídíme shodu podle substantiva ženského rodu *sestra*,

⁷⁵ Složitější případy shody přísudku s podmětem. *Internetová jazyková příručka* [online]. Praha: Ústav pro jazyk český [cit. 2021-5-25]. Dostupné z: <https://prirucka.ujc.cas.cz/?id=602>.

⁷⁶ Tamtéž.

⁷⁷ Tamtéž.

ačkoliv jde o skupinu složenou ze zástupců mužského pohlaví. Obdobný případ pak tvoří například věta: *Buty odložily svou koncertní šňůru na příští rok*. Pokud bychom složitě přemýšleli a váhali, jakou koncovku v přísudku napsat, můžeme si pomoci tím, že před podmět vložíme tzv. opěrné podstatné jméno, čímž nám vznikne například věta: *Skupina Buty odložila svou koncertní šňůru na příští rok*. Zde již shodu přísudku s podmětem určíme o mnoho snadněji.⁷⁸

Vedle shody gramatické existuje také shoda podle smyslu. Tu uplatňujeme v případech nejednoznačného nebo nejasného mluvnického rodu podmětu s ohledem nejen na kontext a věcné události, ale také s ohledem na úzus, a to například v rámci názvů populárních skupin nebo hokejových či jiných sportovních týmů. V koncovce přísudku pak proto napíšeme -i: *Beatles zažehli beatlemánii po celém světě. Coldplay se všem přítomným postarali o nezapomenutelný zážitek. San Jose Sharks dnešní zápas prohráli na celé čáře. Dallas Stars se po dlouhých pěti letech radovali z postupu*.⁷⁹

5.3 Shoda u názvů společností a značek výrobků

Pokud je ve větě obsaženo některé z tzv. opěrných podstatných jmen, řídíme shodu podle něj, jak už jsme si mohli povšimnout na výše uvedeném příkladu. Jednat se může například o již zmiňované podstatné jméno skupina, dále například také společnost, sdružení, organizace aj.: *Organizace Rainbow včera představila své nové členy. Společnost Black & White získala v minulém roce nespočet ocenění. Sdružení Young & Clever zahájilo nábor do mezinárodní soutěže*.⁸⁰

Setkáváme se však i s případy, kdy je shoda dána územ. Jde například o název společnosti *British Airways*, u níž se v souvislosti s územ hovoří o koncovce -y, a to ve významu ‚aerolinie‘: *British Airways zvýšily počet letů do Londýna*. Takových případů, kdy je cizí jméno v úzu dostatečně vžito je však velmi málo, a tak je většinou nutné, abychom uplatnili shodu podle formy a nemůžeme vyloučit zakončení přísudku podle toho, jakým způsobem je zakončen podmět: *British Airways zvýšil počet letů do Londýna*.⁸¹

Dalším případem je situace, kdy postrádáme věcné znalosti, kontext nebo toto jméno není zakotveno v úzu. Shodu tedy následně řídíme podle toho, jakým způsobem zakončíme

⁷⁸ Složitější případy shody přísudku s podmětem. *Internetová jazyková příručka* [online]. Praha: Ústav pro jazyk český [cit. 2021-5-25]. Dostupné z: <https://prirucka.ujc.cas.cz/?id=602>.

⁷⁹ Tamtéž.

⁸⁰ Tamtéž.

⁸¹ Tamtéž.

jméno ve výslovnosti – například *Dove* [daf] či *Philips* [filips] jména zakončena na souhlásku, tedy budeme řadit mezi jména mužského neživotného rodu, název značky *Nivea* nebo *Balea* zařadíme mezi jména ženského rodu díky koncovce -a: *Dove stáhl z prodeje sprchový gel s vůní kokosu. Balea uvedla novou řadu výrobků pro boj s mastnými vlasy.*⁸²

5.4 Shoda u názvů obchodních řetězců a iniciálových zkratek

U některých typů podmětu je často velmi obtížné určit, jakým způsobem vlastně máme substantivum vnímat. K tomu dochází například u jmen *Dolce & Gabbana* a *Missoni* či *Albert* nebo *Billa*. Rozhodovat se musíme mezi tím, zda máme toto substantivum rodu mužského pochopit jako jméno osoby či firmy, a proto není na místě vyloučit dvojí shodu, pokud jsou tyto případy nejednoznačné. Shoda podle smyslu pak probíhá následujícím způsobem: *Dolce & Gabbana a Missoni spojili (možno i spojily) pro nadcházející sezónu své síly dohromady. Albert a Billa dopadly (možno i dopadli) v průzkumu oblíbenosti nejhůře.* I zde platí, že pokud si shodou nejsme jisti, použijeme opěrné podstatné jméno a shodu budeme následně řídit podle něho.⁸³

Pokud budeme hovořit o shodě přísudku s podmětem v situaci, kdy se na místě podmětu nachází iniciálová zkratka, rozhodneme o koncovce přísudku na základě jejího rodu a čísla. Rod u těchto zkratkách však často kolísá a obvykle je určen základovým jménem takového slovního spojení, z jakého byla zkratka vytvořena: *ČD v loňském roce přišly o nezanedbatelný počet cestujících* – řídíme se základovým jménem dráhy. *ČT se letos rozhodla do štědrovečerního programu nezařadit pohádku Tři oříšky pro Popelku* – řídíme se základovým slovem televize. *UAE lákaly na letní dovolenou díky průzračným mořím a vysokým teplotám* – řídíme se základovým slovem emiráty. Pokud však původ či význam zkratky neznáme, obvykle je řadíme ke střednímu rodu: *AMC se rozhodlo (možno i rozhodla jako televizní stanice) neodvysílat poslední řadu seriálu The Walking Dead.*⁸⁴

5.5 Typ Jeho Výsost a hrabata a knížata

U shody přísudku s podmětem typu *Jeho Výsost* jde o situaci, kdy se podmět, kterým je řízena shoda, formálně nachází v ženském či středním rodě, ačkoliv se fyzicky jedná o muže: *Jeho hraběcí Milost povolala Jindřicha do služby.* V případě, kdy je součástí podmětu

⁸² Složitější případy shody přísudku s podmětem. *Internetová jazyková příručka* [online]. Praha: Ústav pro jazyk český [cit. 2021-5-25]. Dostupné z: <https://prirucka.ujc.cas.cz/?id=602>.

⁸³ Tamtéž.

⁸⁴ Tamtéž.

vlastní jméno, shodu řídíme podle něj: *Jeho královská Výsost Ferenc III. často svým poddaným vyprávěl zážitky z dětství.*⁸⁵

Ačkoliv substantiva hrabě, markrabě, falckrabě a dóže skloňujeme v jednotném čísle jako jména ve středním rodě, shoda nastává dle mužského životného rodu: *Hrabě ve svém hrabství způsobil mnoho zla a křivd.* U množného čísla se shoda opět řídí podle středního rodu a shodu v adjektivním přívlastku vždy určujeme na základě řídicího podstatného jména: *namyšlená knížata, urozená německá markrabata.* Shoda podle rodu středního v množném čísle je přímo kodifikována, a přestože se můžeme často setkat rovněž se shodou na základě mužského životného rodu, je v tomto případě doporučeno neodklánět se od pravidla, které Pravidla českého pravopisu uvádí. Mluvnický rod podmětu je zřejmý, a tak pro zakončení přísudku volíme koncovky středního rodu: *Hrabata a markrabata se nedokázala shodnout na územních změnách. Knižata vládla pouhý jeden rok, než byla rozrušeným lidem sesazena.* Platí, že pokud se v podmětu nachází vlastní jméno, můžeme přistoupit ke dvojí shodě: *Německá a rakouská knížata Biedermannové okradli (možno i okradla) své poddané o velkou část jejich úrody. Markrabata Altmannové vládli (možno i vládla) ještě dlouho po jejich prohraných bitvách.*⁸⁶

5.6 Podmět všeobecný a typ *Davy lidí*

Jestliže se ve větě nachází podmět, který označujeme jako všeobecný, napíšeme v koncovce -i: *V televizi dnes říkali, že se bude opět měnit ministr zdravotnictví. Ten obchod už nikdy neotevřeli, protože zkrachovali.*⁸⁷

Pokud je podmět v předcházející větě vyjádřen výrazy jako jsou například skupina, dav, zástup, shluk aj. ve spojení se substantivy mužského životného rodu ve 2. pádě, můžeme uplatnit shodu podle smyslu a jako příkladové věty uvést například: *Za doprovodu policie proudily (možno i proudili) městem zástupy fotbalových fanoušků. Na čtvrteční demonstraci se sešly (možno i sešli) očekávané davy lidí. Shluk několika výtržníků opustil (možno i opustili) park a přesunul (přesunuli) se do centra města.*⁸⁸

⁸⁵ Složitější případy shody přísudku s podmětem. *Internetová jazyková příručka* [online]. Praha: Ústav pro jazyk český [cit. 2021-5-25]. Dostupné z: <https://prirucka.ujc.cas.cz/?id=602>.

⁸⁶ Tamtéž.

⁸⁷ Tamtéž.

⁸⁸ Tamtéž.

5.7 Shoda u číselných výrazů

Hovoříme-li o podmětu typu pět dětí, šest mužů, sedm babiček, ... koncovka v přísudku je řízena tímto číselným výrazem a je tak nutno zapsat přísudek ve formě -o: *Sedm statečných vojáků se konečně vrátilo domů. Deset nejlepších výkresů bylo vystaveno ve školní jídelně.*⁸⁹

V případech, kdy se v podmětu objevují výrazy jako desítky, stovky, tisíce, ... píšeme koncovku přísudku pomocí -y a u výrazu tisíce lze tolerovat rovněž koncovku ve tvaru -o: *Tisíce fanoušků přišly (možno i přišlo) na dnešní koncert oblíbené zahraniční skupiny. Stovky diváků se včera zúčastnily premiéry nové české komedie. Desítky žáků kvůli nepříznivým podmínkám nedokončily své projekty včas.*⁹⁰

Ve souvětích, u nichž je podmět první věty tvořen výrazem označujícím počet, můžeme uplatňovat jednak shodu podle formy, jednak shodu podle smyslu: *Několik žáků dnes nepřišlo do školy, a i když včera bylo (možno i byli) na narozeninové oslavě, nikoho ta souvislost nenapadla. Šest dobrovolníků organizovalo každý rok příměstské tábory, až to nakonec kvůli nízkému zájmu vzdalo (možno i vzdali).*⁹¹

5.8 Shoda ve větách s přístavkem

Mimo všechny již uvedené případy je nám občas rozhodnutí o finální podobě shody přísudku s podmětem ztíženo i tím, že současně s podmětem obsahuje daná věta i tzv. přístavek, který je druhem shodného přívlastku.⁹²

Všeobecným pravidlem je, že tvar přísudku určíme na základě podmětu. V případě, kdy jde o podmět rozvitý přístavkem, který je určující či hodnotící, nastává klasicky shoda podle podmětu: *Chris Martin, tvář kapely Coldplay, poskytl krátký rozhovor britskému magazínu. Několikanásobný podmět, ne příliš oblíbená součást věty, je často určován chybně.*⁹³

Pokud pozici přístavku zastává vlastní jméno, následná shoda je často řízena podle něj: *Má oblíbená postava, Severus Snape, byl nejsilnějším článkem celé série.*⁹⁴

V případě, kdy se jedná o podmět, který je rozvit tzv. zpřesňujícím přístavkem, většinou převažuje shoda na základě přístavkového jména: *Absolutní vrchol letošního filmového*

⁸⁹ Složitější případy shody přísudku s podmětem. *Internetová jazyková příručka* [online]. Praha: Ústav pro jazyk český [cit. 2021-5-25]. Dostupné z: <https://prirucka.ujc.cas.cz/?id=602>.

⁹⁰ Tamtéž.

⁹¹ Tamtéž.

⁹² Tamtéž.

⁹³ Tamtéž.

⁹⁴ Tamtéž.

*festivalu, promítání filmu teprve 20letého režiséra, nenechalo (možno i nenechal) chladným nikoho z přítomných.*⁹⁵

Svou roli v tomto typu shody hraje rovněž míra rozvití přístavku. Čím delší totiž jeho konstrukce je, tím větší je pak tolerance k tomu, aby podle tohoto přístavku byla řízena celá shoda. Mnohem více však tuto tendenci můžeme pozorovat v mluveném jazyce než v psaném textu.⁹⁶

Pokud v rámci přístavku opravujeme či upřesňujeme něco, co již bylo napsáno nebo řečeno, shoda je pak často řízena tímto výrazem v něm: *Špatná komunikace, respektive chybné vysvětlení pohledu na věc, zkazilo (možno i zkazila) zážitek všem zúčastněným.* Totéž pak platí i v případě, kdy pomocí přístavku shrnujeme již vyjmenované skutečnosti.⁹⁷

V případě, kdy se přístavek nachází v podobě výčtu a pokud zároveň přísudek následuje po podmětu, můžeme připustit dvě varianty shody: *Některé věci, především knihy, fotografování a psi, se staly (možno i stali) neodmyslitelnou součástí mého života. Některá zvířata, hlavně sloni, žirafy, lvi a gorily, patřila (možno i patřili) v zoologické zahradě k oblíbenějším než jiné druhy.* Pokud však podmět následuje až po přísudku, shodu řídíme na základě nejbližšího jména podmětu: *V televizi se o Vánocích vysílaly Tři oříšky pro Popelku, S čerty nejsou žerty nebo Tři bratři.*⁹⁸

5.9 Shoda s abstraktními jmény v několikanásobném podmětu

V situacích, kdy několikanásobný podmět obsahuje jen abstraktní jména rodu středního v čísle jednotném, přísudek může mít jednak pravidelnou podobu v množném čísle, jednak tvar v čísle jednotném: *Kreslení, zpívání ani fotografování jí nikdy nebyly (možno i nebylo) blízké. Přemýšlení a vnímání mu činily (možno i činilo) velké obtíže.* Tvar množného čísla má přísudek běžně u konkrétních jmen: *Hřiště, koupaliště i kino se v našem městě nacházely velmi blízko u sebe.*⁹⁹

⁹⁵ Složitější případy shody přísudku s podmětem. *Internetová jazyková příručka* [online]. Praha: Ústav pro jazyk český [cit. 2021-5-25]. Dostupné z: <https://prirucka.ujc.cas.cz/?id=602>.

⁹⁶ Tamtéž.

⁹⁷ Tamtéž.

⁹⁸ Tamtéž.

⁹⁹ Tamtéž.

Praktická část

Praktická část se bude zabývat autentickými příklady špatného užití shody přísudku s podmínkou, a to konkrétně v jednom ze složitějších případů kongruence – u shody s abstraktními substantivy v několikanásobném podmětu. Jednat se bude o chyby v nejrůznějších internetových člancích či komentářích a podobně. Všechny příklady doplním krátkým komentářem či úvahou o tom, z jakého důvodu pravděpodobně ke špatnému užití došlo a co k němu mohlo autora vybízet a pro lepší orientaci je také rozdělím do dvou skupin podle toho, zda se jejich přísudek nachází ve tvaru singuláru či plurálu. Ačkoliv jsem ani v nejmenším nepředpokládala, že bude jakkoliv složité konkrétní autentické doklady dohledat – byla jsem přesvědčena, že se v tomto případě chybuje poměrně často – opak byl pravdou. Z tohoto důvodu je tedy doložených případů pouze 15, což je možná o něco méně, než kolik by jich ideálně mohlo být.

Přísudek ve tvaru singuláru

- „*Upřímně doufám, že teoretická část nebude vykazovat příliš nedostatků a její obsah a zpracování je přijatelné.*“

Jako první příklad špatného užití shody přísudku s abstraktními jmény v několikanásobném podmětu jsem se rozhodla použít autentický příklad, jehož autorem jsem já sama. Výše uvedenou větu jsem napsala do průvodního e-mailu svému vedoucímu bakalářské práce ve chvíli, kdy jsem odesílala ke kontrole zpracovanou teoretickou část. Zpětně bych tuto situaci hodnotila tak, že mě k tomuto užití nejspíše vedla tzv. hyperkorektnost, kdy se snažíte o co nejlépe vypadající a působící projev a neustále obměňujete jednotlivá slova tak dlouho, až zkrátka uděláte banální chybu, jíž si při kontrole nakonec vůbec nevšimnete. Svou významnou roli u tohoto určení nepochybně sehrálo rovněž pořadí jednotlivých jmen, kdy jsem se nechala tzv. zlákat tím, které je druhé v pořadí (zpracování), a tedy blíže k přísudku a shodu jsem následně řídila podle něj. Tímto pravidlem se však lze řídit v případě, stojí-li podmět před přísudkem.

- „*Už nyní sme svědky mnoha signálů změny, ale nechceme je vidět! Neustálé oteplování a rozsah této klimatické změny by nemuselo na naši planetu jednoho dne mít opravdu devastující účinky, ...*“

(<https://www.novinky.cz/pocasi/diskuze/po-tydnu-veder-se-teploty-vrati-k-letnimu-prumeru-40363964>)

V tomto případě je shoda pravděpodobně mylně řízena podle jména, které se v několikanásobném podmětu nachází na prvním místě v pořadí, avšak užitá je poměrně nesmyslně. Opět – pravidlo o tom, jaké substantivum se v podmětu nachází na prvním místě, a tudíž na jeho základě lze řídit shodu, můžeme využívat pouze v případě, stojí-li tento podmět až za přísudkem. Větší smysl by tedy v tomto případě dávalo, kdyby autor shodu řídil podle substantiva, které v podmětu stojí na druhém místě a došlo by tak k užití shody ve tvaru „*oteplování a rozsah by nemusel*“, čímž by nastal podobný případ, jakým je předchozí uvedený.

- „*Dávno pryč jsou doby, kdy si žáci mohly ze školy odnášet pěkné zážitky a vzpomínky. **Testování a šikana se stala** běžnou součástí výuky, nedejme naše děti!*“

(<https://www.novinky.cz/veda-skoly/diskuze/zaci-se-na-zacatku-zari-trikrat-otestuji-na-covid-40364711>)

Tento i následující příklad se budou velmi podobat prvnímu uvedenému. Na první pohled vidíme, že došlo k řízení shody na základě substantiva, které stojí blíže u přísudku. Tato tendence se jeví jako velmi častá, k užití shody podle tohoto „pravidla“ dochází prakticky ve většině doložených příkladů. Osobně bych nespárovala žádnou složitost v tom, proč k takovým situacím dochází. Ve chvíli, kdy píšeme jakýkoliv neformální text zkrátka příliš nepřemýšlíme nad tím, jaký větný člen na svých klávesnicích zrovna vyťukáváme a stejně tak si jistě ani neuvědomíme, že jsme ve své větě aktuálně napsali několikanásobný podmět a nezačneme si přeríkávat veškerá pravidla pro řízení jeho shody. Kontrolu nad tím, jakou koncovku v přísudku nakonec napíšeme, nejspíš převezme naše povědomí, které nás mylně donutí řídit shodu právě na základě substantiva stojícího blíže přísudku a konkrétněji nad touto situací nepřemýšlet. Stejná úvaha tedy platí také vzhledem k následujícímu příkladu „*uplácení nebo diktát se stal*“:

- „*Na podzim pujde přátelé o všechno! Babišovo **uplácení** důchodců nebo pirátsky **diktát se stal** ještě nebezpečnějším než kdy dřív, proto budu volit jedině SPD!!!!*“

(<https://www.seznamzpravy.cz/diskuze/novy-pruzkum-volby-by-vyhrali-pirati-ano-a-spolu-souperi-o-druhe-misto-167519>)

- „*Jediné, co je důležité, jsou počty nakažených v nemocnicích..a těch je, oproti situaci před 3 měsíci, naprosté minimum..takže tyhle neustálé zprávy o tom, jestli je nakažených stejně, míň nebo víc, je úplně k ničemu*“

(<https://www.facebook.com/iDNES.cz/posts/10158562894341314>)

Ačkoliv tento autentický příklad nesouvisí s problematikou několikanásobného podmětu, přišlo mi více než zajímavé ho sem zařadit a alespoň okrajově se ho dotknout. Vidíme, že v tomto případě nejsou zachována snad žádná pravidla, ať už se jedná o chybějící mezery za interpunkcí či užívání dvou teček místo tří nebo o samotnou shodu přísudku s podmětem, v tomto případě s podmětem jednoduchým. Osobně si však nedokážu vůbec vysvětlit motiv takového užití shody, kdy je jasně patrný podmět v množném čísle a k němuž je z nepochopitelných důvodů přiřazen přísudek v singuláru. Tvar přísudku tedy absolutně neodpovídá, ačkoliv se jedná o jeden z nejjednodušších typů shody. Na druhou stranu, soudě dle ostatních náležitostí komentáře, žádný hlubší význam a motiv pro takové rozhodnutí nejspíš nenalezneme.

- „*...Láska, náklonnost a souznění dvou duší je jedněmi z nejkrásnějších pocitů.*“

(<https://www.facebook.com/iDNES.cz/posts/10158541247901314>)

Pokud bychom se v tomto případě soustředili jen na jednotlivé složky podmětu, tvar přísudku by byl v souvislosti s každou z nich užit správně, pokud by ovšem stála každá zvlášť. V našem případě se ale jedná o několikanásobný podmět, kdy je nutné brát zřetel na všechny jeho složky dohromady a podle toho také následně řídit shodu a přísudek ve tvaru „je“ zde tedy není na místě. Nepochybně jde o zajímavý příklad také vzhledem k tomu, že další část věty je již užitá zcela správně a není zapsána ve tvaru „jedním z nejkrásnějších pocitů“, což bychom možná vzhledem k tvaru přísudku mohli předpokládat o něco více. Došlo nejspíše k situaci, kdy se autor při volbě tvaru přísudku řídil tím, že substantiva v přísudku se nachází v jednotném čísle a na základě toho v této souvislosti zvolil také přísudek v singuláru. V další části věty už ale očividně vnímal všechna substantiva několikanásobného podmětu dohromady, a ne pouze jako samostatné složky a vhodně užil odpovídající tvar zbytku věty.

- „*spokojenost a dobrý pocit se v mém životě stal prioritou, ať dělám cokoliv. ...*“
(<https://www.facebook.com/snuggswear/photos/a.525561587971618/820182858509488>)

U tohoto i následujícího příkladu „*vandalismus a neucta se dotkla*“ se opět vracíme k situaci, kdy je shoda s největší pravděpodobností, avšak mylně, řízena podle toho, v jakém rodě se substantivum blíže u přísudku nachází. Vidíme tedy, že tato chyba je opravdu velmi častá a k užití špatného tvaru přísudku dochází nejčastěji tímto způsobem, kdy zkratka zapomeneme na jeho další části a řídíme se jen podle posledního užitého substantiva v příslušném několikanásobném podmětu.:

- „*Je možné že to jde s dobou, ale obecný vandalismus a neucta k majetku a cizím věcem se včera dotkla již i našeho provozu...*“
(<https://www.facebook.com/koupalistebph/posts/1721452241376287>)

- „*nad tím by ses vůbec neměla pozastavovat. školní hodnotící škála ani přístup sestry k práci o tobě reálně nic nevyovídá...*“
(<https://twitter.com/stresdepresinfj/status/1405167567707250689>)

V případě tohoto příkladu dochází k podobné situaci jako u „*láska, náklonnost a souznění je*“, kdy pokud bychom jednotlivé složky několikanásobného podmětu vnímali samostatně a ne jako jeho součást, užití přísudku by i v tomto případě bylo správné. Opět ale vzhledem k tomu, že se bavíme o podmětu několikanásobném a je tedy potřeba na něj tak i v tomto případě nahlížet, nelze se orientovat podle jeho substantiv jako samostatných větných členů, ale jako podle jednoho celého několikanásobného podmětu se všemi jeho částmi dohromady a užít tak přísudek ve tvaru plurálu „*nevyovídají*“.

- „*...Tyhle články objednané nejsou, proto snad v každém (z nyní 12 připravených a postupně publikovaných) získáte dojem, že konkrétní strana/hnutí není prezentována v dobrém světle. ...*“
(<https://www.novinky.cz/volby/diskuze/svoboda-a-prima-demokracie-vznik-vyvoj-a-vedeni-spd-40351343>)

Pokud si vzpomeneme na druhý z uvedených příkladů „*otevlování a rozsah by nemuselo*“, lze mezi ně dát rovnítko vzhledem k tomu, že je zde shoda užita

asi nejvíce nesmyslným způsobem ze všech zatím prezentovaných. Neřídí se zde ani tím, jaké substantivum stojí přísudku blíže, jak to v drtivé většině všech uvedených příkladů je, ani samozřejmě není využito platné pravidlo pro řízení shody přísudku s několikanásobným podmětem. Shoda je řízena substantivem strana, naopak hnutí zůstává výrazně opomenuto, jako by snad ani nebylo součástí tohoto několikanásobného podmětu. To, proč se autor rozhodl řídit shodu tímto způsobem, můžeme možná přisoudit snad jediné tomu, že substantivum strana vnímá jako jakési hlavní a řídicí a vnímá ho jako nadřazené nejen v tomto dvouslovném výčtu, ale také jako nadřazené v situaci, kdy se budeme bavit o politických subjektech jako takových a pod pojmem „*strana*“ si autor představí silnější a větší uskupení, než jak si představuje pouhé „*hnutí*“.

Přísudek ve tvaru plurálu

Pokud se podíváme na všechny níže uvedené případy, v rámci kterých je špatně užit plurálový tvar přísudku, zjistíme, že se ve všech jedná o stejnou situaci, kdy jsou přísudky zapsány s koncovkou -i, přestože ani v jednom případě není součástí několikanásobného podmětu mužské životné substantivum. To by ani tuto součást tvořit nemohlo, vzhledem k tomu, že jsou příklady praktické části zaměřeny na abstraktní substantiva.

Nicméně vidíme, že tak jako jsou v případě přísudku v singuláru velmi časté chyby na základě orientace dle členu bližšího k přísudku, u přísudku v plurálu je častou situace, kdy se chybuje v určení -i/-y, ačkoliv je tvar jako takový zapsán a zvolen správně. Co už však správně není je zmiňované správné určení -i/-y, ačkoliv se ani v jednom z případů nenachází substantivum v mužském životném rodě, jak již bylo rovněž zmiňováno. Samozřejmě pouze za tohoto předpokladu by pak bylo možné zvolit v přísudku -i. Proč tedy často dochází k záměně a je v přísudku mylně používána koncovka -y? Osobně se domnívám, že jde o velmi prostý a jednoduchý důvod, kdy si autor v tomto případě nahradí několikanásobný podmět a všechny jeho části zájmenem „oni“ a všechny je tak tzv. hodí do jednoho pytle, což mu nedává jinou možnost než přísudek zapsat takovou formou jako i ve všech doložených případech. Další odpovědí na otázku proč zrovna -i je pak samozřejmě neznalost samotného pravidla, že nenachází-li se v podmětu podstatné jméno rodu mužského životného, v koncovce přísudku napíšeme -y:

- „*Kéž by vyšetřování a odsouzení proběhli opravdu poctivě, oni by si to příště rozmysleli!*“
(<https://www.novinky.cz/krimi/diskuze/metrazy-extaze-mirily-z-evropy-do-asi-gang-podle-police-ridila-zena-z-prahy-40364172>)
- „*Kazdy sveho stesti strujce. **Opalovani a vystavovani** tela nadmernemu slunecnimu zareni nikdy **nepatrili** mezi me zalibi a moje telo je mi vdecne.*“
(<https://www.novinky.cz/podcasty/diskuze/zdrave-opalovani-neexistuje-vase-kuze-si-pamatuje-vsechno-varuje-dermatolog-40363378>)
- „*Stačí aby demokratické **koalice a strany dali** dohromady po volbách 120 poslanců a odblokuje se vše. Včetně žaloby na prezidenta, ...*“
(<https://www.seznamzpravy.cz/diskuze/zeman-voli-babise-cesky-volic-to-vidi-jinak-168549>)
- „*Celou tuto kauzu sleduju od začátku. Během ni proběhly světem různé informace, můj **respekt i soucit** však **zůstali**. ...*“
(<https://www.seznamzpravy.cz/diskuze/policista-chauvin-pujde-za-smrt-floyda-na-22-a-pul-roku-do-vezeni-168395>)
- „*Myslím, že **prázdniny, odpočinek a oddech** přišli právě včas. Po takové době na distanční vyuce si to všichni žáci i učitelé zalouží...*“
(<https://www.facebook.com/cnnprima/posts/4217948948296115>)

6 Závěr

Cílem teoretické části bakalářské práce bylo obsáhnout nejběžnější a nejužívanější typy shody přísudku s podměttem nejen v souvislosti se shodou přísudku s podměttem jednoduchým, ale především pak v rámci shody přísudku s podměttem několikanásobným. Nejprve však byla představena kongruence obecně a na ni poté navázaly kapitoly týkající se shody přísudku s podměttem jednoduchým, několikanásobným, značný prostor byl věnován i složitějším typům kongruence. Veškeré typy rozebíraných shod ve všech kapitolách jsou doplněny o vlastní příkladové věty.

Když jsem si toto téma vybírala, vlastně jsem ani netušila, jak široké a obsáhlé ve skutečnosti je. Z velké části u mě převládalo povědomí o základních typech kongruence, vesměs o těch, které užíváme denně a učit jsme se o nich začali již na základní škole a jejichž používání nám dnes už nečiní, nebo by alespoň nemělo činit, větší obtíže. Těchto typů je však ještě o mnoho více, především pak co se složitějších případů shody týká.

Jak jsem již naznačovala v úvodu této práce, orientace mezi jednotlivými typy kongruence nemusí být vždy zcela lehká a snadná a velmi záleží rovněž na tom, kdo bude příjemcem našeho psaného textu, u něž je žádoucí náležitosti shody přísudku s podměttem znát a orientovat se v nich. Při mluveném slově sice nepoznáme, jestli mluvčí použil v koncovce přísudku i nebo y, na druhou stranu můžeme poznat, zda používá správně alespoň koncovku -a například u jmen středního rodu několikanásobného podmětu. Opět bude ale záležet především na tom, kdo je příjemcem tohoto mluveného textu.

Praktická část měla následně za úkol obsáhnout konkrétní příklady špatně užitě shody přísudku s podměttem, a to konkrétně v případě několikanásobného podmětu složeného z abstraktních podstatných jmen.

Cílem bylo tyto konkrétní příklady dohledat v nejrůznějších internetových člancích si diskuzích, uvést u nich zdroj a poskytnout k nim krátký komentář či úvahu o tom, z jakého důvodu mohla být shoda užitá v takové podobě, v jaké byla a co k tomu mohlo autora vést. Poskytnuto a uvedeno bylo celkem 15 autentických příkladů, z nichž sice jeden nemá co dočinění s typem shody, na něž je praktická část zaměřena, je ale možná o to více zajímavý, poněvadž vybočuje z řad opravdu mnoha pravidel.

Ze svého pohledu tedy považuji cíle práce za naplněné a vnímám toto téma jako jedno z nejzákladnějších, co se vědomostí a dovedností v rámci českého jazyka týká.

Seznam použitých zdrojů a literatury

BRABCOVÁ, Radoslava. *Pravopis a tvarosloví: v čem často chybujeme*. Dobřichovice: KAVA-PECH, 2010. ISBN 978-80-87169-17-9.

CNN Prima NEWS [online]. [cit. 2021-6-29]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/cnnprima>.

GREPL, Miroslav, KARLÍK, Petr, Marek NEKULA a Zdenka RUSÍNOVÁ, ed. *Příruční mluvnice češtiny*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2008. ISBN 978-80-7106-980-5.

HÖFLEROVÁ, Eva. *Průvodce tvaroslovím současné češtiny*. Vydání třetí, opravené a doplněné. Odry: Vade Mecum Bohemiae, 2019. ISBN 978-80-86041-46-9.

iDNES.cz [online]. [cit. 2021-6-29]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/iDNES.cz>

KARLÍK, P. (1–3), ŠIMÍK, R. (4): VZTAŽNÁ VĚTA BEZ HLAVY. In: Petr Karlík, Marek Nekula, Jana Pleskalová (eds.), *CzechEncy-Nový encyklopedický slovník češtiny*. [online]. [cit. 2021-5-25]. Dostupné z: [https://www.czechency.org/slovník/VZTAŽNÁ VĚTA BEZ HLAVY](https://www.czechency.org/slovník/VZTAŽNÁ_VĚTA_BEZ_HLAVY).

Koupaliště Bystřice pod Hostýnem [online]. [cit. 2021-6-29]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/koupalistebph>.

Novinky.cz [online]. [cit. 2021-6-29]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/>.

PANEVOVÁ, J., PETKEVIČ, V., KARLÍK, P. (1), KUČEROVÁ, I. (2): SHODA. In: Petr Karlík, Marek Nekula, Jana Pleskalová (eds.), *CzechEncy – Nový encyklopedický slovník češtiny*. [online]. [cit. 2021-5-25]. Dostupné z: <https://www.czechency.org/slovník/SHODA>.

Seznam Zprávy [online]. [cit. 2021-6-29]. Dostupné z: <https://www.seznamzpravy.cz/>.

Shoda přísudku s podmětem jednoduchým. *Internetová jazyková příručka* [online]. Praha: Ústav pro jazyk český [cit. 2021-5-25]. Dostupné z: <https://prirucka.ujc.cas.cz/?id=600&dotaz=shoda%20p%C5%99%C3%ADsudku%20s%20podm%C4%9Btem%20jednoduch%C3%BDm>.

Shoda přísudku s podmětem několikanásobným. *Internetová jazyková příručka* [online]. Praha: Ústav pro jazyk český [cit. 2021-5-25]. Dostupné

z:<https://prirucka.ujc.cas.cz/?id=601&dotaz=shoda%20p%C5%99%C3%ADsudku%20s%20podm%C4%9Btem%20n%C4%9Bkolikan%C3%A1sobn%C3%BDm>.

Složitější případy shody přísudku s podmínkou. *Internetová jazyková příručka* [online]. Praha: Ústav pro jazyk český [cit. 2021-5-25]. Dostupné z: <https://prirucka.ujc.cas.cz/?id=602>.

Snuggs [online]. [cit. 2021-6-29]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/snuggswear>.

Twitter [online]. [cit. 2021-6-29]. Dostupné z: <https://twitter.com/>.